

‘N KOMMUNIKASIESTRATEGIE VIR KLEINBOERONT- WIKKELING¹/A COMMUNICATION STRATEGY FOR SMALL FARMER DEVELOPMENT¹

H.C. Viljoen², J. Laubscher³ and G.J.O. Marincowitz⁴

UITTREKSEL

Enige doeltreffende voorligting- en inligtingstelsel moet op die behoeftes en idioom van die boer berus. Aangesien die inligtingsbehoefte van die kommersiële boere oor die algemeen bevredig word terwyl die teenoorgestelde by ontwikkelende landbouers geld, fokus hierdie studie op die ontwerp van ‘n kommunikasiestrategie wat gerig is op die kleinboer, maar wat tegelyk versoenbaar is met die behoeftes van die kommersiële boer. ‘n Deelnemende kommunikasiebenadering vir inligtingbediening word voorgelê wat alle belangstellendes in staat sal stel om aktief deel te neem aan die stelsel en nie bloot ontvangers te wees van eksterne opgestelde boodskappe nie.

ABSTRACT

Any meaningful extension and information system has to be based on the needs and in the vernacular of the farmer. Since the information needs of commercial farmers are - on the whole - satisfied while the opposite applies to developing farmers, this study focuses on the design of an information strategy aimed at the small farmer while it is simultaneously reconcilable with the needs of the commercial farmer. An approach of participating communication is suggested - one that will enable all interested parties to play an active role in the system instead of simply being recipients of pre-conceived messages.

1. PROBLEEMSTELLING

Teen die agtergrond van ‘n kommersiële boerderysektor wat oor die algemeen blyk positief aan te pas by ‘n vryer ekonomie en grootskaalse deregulering in die landbousektor, is die posisie van die 1,3 miljoen huishoudings in die Suid-Afrikaanse kleinboersektor in soverre dit ‘n inkomste uit die landbou betref, twyfelagtig (Country Report: OECD, 1999:20). Bykans 18 persent van alle huishoudings in landelike gebiede van Suid-Afrika het in 1997 minder as R50 kontant per jaar op lappies grond van een hektaar of minder gegeneer.

¹ Based on a PhD (Agric) thesis, University of Stellenbosch, 2000.

² Manager, Radio Elsenburg, Chief Directorate Agriculture, Western Cape.

³ Professor, Department of Agricultural Economics, University of Stellenbosch.

⁴ Deputy Director, Training, Chief Directorate Agriculture, Western Cape.

(Statistics South Africa, 1999). Die uitdaging vir die regering is gevolglik om toegang tot hulpbronne in landelike gebiede uit te brei en om toe te sien dat produktiwiteit van die landboubedryf toeneem. Dit is dan ook regeringsbeleid om diversiteit van boerdery-omvang en boerdery ondernemings te ondersteun. In die verband wys die Minister van Landbou, Me Thoko Didiza (1999), op die regering se siening om opkomende boere na die kommersiële sektor te trek. Die opkomende sektor se grootste probleem is egter 'n gebrek aan inligting, marktoegang en infrastruktuur in die landelike gebiede wat volgens die Minister oorsaaklik was dat 'n aantal mense wat die landbou die eerste keer betree het, gefaal het.

Hiervolgens beoordeel, blyk dit dat 'n doeltreffende kommunikasie-strategie wat voldoen aan boere se behoeftes een van die meganismes is wat kan inpas by die regering se doelwit om opkomende landbouers te ondersteun. Institusionele ondersteuning aan kommersiële boere was in die verlede redelik eenvoudig aangesien die aksies hand aan hand met die boere se vooruitgang ontwikkel het. 'n Kennispoel is oor tyd opgebou van die kommersiële boer as persoon en sy besondere behoeftes (Van Niekerk, 1994).

Die studie-inhoud van voorligtingsopleiding het in breë op kommersiële sowel as ontwikkelingslandbou gefokus. Aangesien afgestudeerdes hoofsaaklik kommersiële boere bedien het, is die kommunikasiekanale van die direktoraat Kommunikasie in hoofsaak volgens die behoeftes van die kommersiële boer ontwikkel en benut.

Met die verbreding in 1993 van die kliëntebasis van die Nasionale Departement van Landbou (NDL) het die voorligtings- en gepaardgaande inligtingsdienste gevolglik mank gegaan aan noodsaaklike inligting aangaande die kleinboer, sy profiel, behoeftes en die wyse waarop dienslewering optimaal moet geskied. Die nodige samewerking van kliëntekant is ook dikwels gebrekkig.

Uit die literatuur blyk dit dat daar groot verskille bestaan tussen die kommersiële boere en kleinboere (Singh, 1979; Ramakrishna, 1982; Nieuwoudt en Vink, 1989; Nieuwoudt, 1990; Randhawa en Sundaram, 1990; Singini en Van Rooyen, 1995).

Uit die studies wil dit voorkom dat inligtingsbehoefte van kleinboere en kommersiële boere verskille sal toon en dit sou onwys wees om te aanvaar dat die bestaande dienslewering slaafs op kleinboere van toepassing gemaak kan word. Alhoewel die besef reeds vroeg posgevat het, is daar steeds geen

media-opname van klein- en bestaansboere uitgevoer nie (Engelbrecht, 1997:4).

Die afleiding kan gevolglik gemaak word dat die pogings wat tot op hede deur die Departement van Landbou aangewend is om kleinboere van inligting te bedien, nie op dieselfde fondament as inligtingbediening aan kommersiële boere berus nie en tot dusver ongetoets voortbestaan. Dit mag tot gevolg hê dat inligting vervlak word tot op die vlak van die universele of irrelevantie. By gebrek aan deelname van alle rolspelers, terugvoering en evaluering, bly die probleem voortbestaan.

2. VERWYSINGSRAAMWERK

Die grondslag van die betrokkenheid van landelike persone in die proses van hulle eie ontwikkeling, is geleë in die deel van kennis (FAO, 1987:2). Dit is nie 'n eenrigting oordrag van inligting nie maar is veeleer 'n wisseling van gedagtes tussen alle betrokkenes in die kommunikasieproses. Enersyds word verneem van behoeftes en andersyds van nuwe idees en tegnieke. Die resultaat van nuttige kennisdeel is nie primêr gerig op die vervanging van die tradisionele deur moderne tegnieke nie, maar 'n samevoeging van moderne en tradisionele stelsels tot voordeel van die ekonomiese en tegniese vermoëns van landelike persone met inagneming van hul kultuurwaardes. Daar is dan ook met verloop van tyd tot die besef gekom dat tradisionele kennis, wat oorlewing oor geslagte heen verseker het, nie onderskat of mee weggedoen mag word in die strewe na modernisering nie. Die einddoel met kennisdeel is die bemagtiging van landelike persone ten einde toenemend beheer uit te oefen oor hul omgewing en bygevolg landbou en ander faktore wat beperkend inwerk op hul lewenskwaliteit.

Indien ongeletterdheid van die landelike mens een van die faktore mag wees, laat dit die veld braak vir die kommunikasiemedie om in die spesifieke behoeftes te voorsien. Dit impliseer dat inligting tegnologie toevaslik en ekonomies haalbaar vir die vermoë van die gebruiker sal wees. Dit wat by wyse van inligting tot die beskikking van die gemeenskap gestel word, moet gebruikswaarde hê soos beoordeel deur die gemeenskap self.

Gemelde oorwegings kan saamgevat word in 'n metodologie wat bekend staan as ontwikkelingsteun-kommunikasie (OSK) (Quebral, 1988). Die onderliggende beginsel met OSK is die daarstel van 'n kommunikasiebrug tussen almal betrokke by grondvlak inligting. Die metodologie is veral toegespits op die "vakmanskap" produksie van kommunikasiemateriaal

sonder die noodwendige aanwending van hoogs professionele toerusting, ten einde koste in ooreenstemming te bring met die finansiële vermoë van 'n ontwikkelende land.

OSK is slegs een onderdeel in 'n oorhoofse stelsel wat in ontwikkelingsbeplanning benut moet word. Die ontwikkelingsproses moet daarvolgens vanuit 'n stelselperspektief benader word. Die metodologie van OSK moet aangepas en afgerond word in ontwikkelende lande en nie 'n blote oorplanting wees vanaf geïndustrialiseerde lande nie. Dit behoort benader te word vanuit plaaslike omstandighede en behoeftes.

OSK impliseer die bewuste en aktiewe deelname van die landelike mens gedurende elke stadium van die ontwikkelingsproses.

OSK gaan van die veronderstelling uit dat geen enkele deur toegang tot landelike ontwikkeling bied nie. 'n Ontwikkelingsprogram moet gevolglik al die faktore wat die lewens- en werksomstandighede van landelike gesinne bepaal of beïnvloed, in berekening bring.

Uit die grondliggende beginsels kan die volgende norme of maatstawwe afgelei word waarteen die huidige inligtingsbediening aan kleinboere geëvalueer kan word:

- Kennis van die mens en sy leefwêreld is nodig in ontwikkelingskommunikasie.
- Deelname van alle belanghebbendes is primêr in die beplanning en uitvoering van alle ontwikkelingsprojekte.
- Indien (2) moontlik is, is kommunikasie behulpsaam in die gemeenskaplike bepaling van behoeftes en belange van dié belanghebbendes in die ontwikkelingsproses; dit gee aanleiding tot lewensvatbare en volhoubare projekte omrede van die ineenlopende belange van alle betrokke sektore.
- Die landelike ontwikkelingsproses kan bespoedig word deur die benutting van tradisionele, interpersoonlike en massamedia kommunikasie-kanale in behoeftegerigte inligting verspreiding.

3. PROSEDURE

Dit moet beklemtoon word dat die studie gegrond is op bevindings van die kleinboersituasie in die Provinsie Wes-Kaap waar kleinboerbeoefening reeds vir geslagte heen grootliks deur Kleurling landbouers geskied. Die vermoede bestaan egter dat die voorgehoue strategie aanwendingsmoontlikhede vir ander kulture inhou.

Met die profielbeskrywing van die landelike mens is sterk geleun op onder meer die bevindings van 'n omvattende ondersoek by landbouers in die landelike gebiede Mamre en Suurbraak deur 'n taakspan van die Departement van Landbou in die Wes-Kaap (Saaiman, 1997). Dit is aangevul met die bevindings van enkele ander resente studies by landbouers in landelike gebiede. Die profielbeskrywing het deurgaans op groter ooreenkomste as verskille in persoonlike eienskappe van die landbouers tussen landelike gebiede gedui. Die skrywer het deur middel van die fokusgroep data-insamelingstegniek 'n ondersoek na die inligtingsomgewing van kleinboere na 'n verdere vier landelike gebiede in die Wes-Kaap, naamlik Kranshoek, Genadendal, Wupperthal en Ebenhaeser, uitgebrei. Dit is 'n benadering wat veral in die geesteswetenskappe gevolg word waar persone bestudeer word (Mouton, 1988:1).

Die tegniek bied kwalitatiewe data wat nie statistiese tussenkoms moontlik maak nie. Die tegniek kan met vrug ingespan word waar bepaal wil word watter motiverings bepaalde sosiale gedragspatrone of houdings onderlê (Coldevin, 1990; Mody, 1991; Sikes, 1992; Ayee, 1993; Hargrove, Dewolfe & Thompson, 1994; Meyer, 1994 en Schutte, 1996).

4. BEVINDINGS

Indien aanvaar word dat die belangrikste aangeleenthede rakende landelike ontwikkeling in Suidelike Afrika sentreer rondom landbouhulpbronne, instellings en sosiale strukture, sosio-ekonomiese faktore en die potensiaal van menslike hulpbronne (Spies, 1982), is dit belangrik dat 'n kommunikasie-strategie gemelde faktore in berekening sal bring.

4.1 Agtergrond en omgewing

- Die feit dat landbou-ontwikkeling in die ondersoekgebiede op die oog af nie optimaal en volgens die potensiaal van die fisiese hulpbronne geskied nie dui op moontlike knelpunte. Die oorskatting van weidingskapasiteit

mag onder meer dui op gebrekkige inligting tot 'n persoon se beskikking. Karige inkomste uit kontantgewasverbouing mag dui op die verkeerde benutting van die grond. Die gebrek aan grondbesit mag ook hiertoe bydra.

- Die historiese agtergrond van die gemeenskappe in die ondersoekgebied dui op die belangrike rol wat die kerk sedert die ontstaanjare gespeel het en steeds die sentrale plek in 'n gemeenskap inneem.
- Die duidelike grond- en klimaatverskille wat in die ondersoekgebied voorkom, het verskillende bedryfstakke tot gevolg wat by voorkeur beoefen word.
- Knelpunte bestaan ten opsigte van watervoorsiening en -besikbaarheid vir noodsaaklike besproeiing in die somerseisoen, 'n gebrek aan 'n finansiële ondersteuningsdiens, 'n doeltreffende bemarking-struktuur en swak toevoerroetes wat bemarking van produkte kniehalter. Landbouvoorligtingsdienste is oor die algemeen geredelik beskikbaar by departementele en privaatinstellings.

4.2 Menslike potensiaal

Die menslike faktore wat 'n invloed uitoefen op landbou-ontwikkeling blyk talryk te wees.

- Landbou-beoefening in die landelike gebiede geskied hoofsaaklik deur mans, alhoewel vroue sterk op die voorgrond begin tree en in minstens twee landelike gebiede verteenwoordig vroue reeds 25 persent of meer van die totale aantal boere.
- Afrikaans is die taal wat die kleinboere van die landelike gebiede in die Wes-Kaap besig, terwyl skoolopleiding rondom skooljare vyf tot agt sentreer.
- Soos verwag kan word uit die historiese agtergrond van landelike gebiede, speel die Kerk steeds 'n belangrike rol in landelike gemeenskappe.
- 'n Belangrike kenmerk van kleinboere in die landelike gebiede is die klein eenhede waarop geboer word en beperkte omvang van grondeienaarskap.

- 'n Skewe verdeling van inkomste is by kleinboere aangetoon. Terwyl enkele individue 'n inkomste van meer as R3000 per maand realiseer, verdien meer as die helfte van die kleinboere minder as R500 per maand. Dit word dan ook grootliks gereflekteer in die klein gedeelte van die boere se totale jaarlikse inkomste wat na hul boerdery terugvloei. Opvallend is die boere se algemene lae skuldslapasie.
- Ten opsigte van sosio-psigologiese faktore is boere se bestuursvlak laag en hulle landboukennis oor die algemeen swak tot matig. 'n Verbasende hoë persentasie van die kleinboere koester geen aspirasies vir hulle boerderye nie. Boere se houdings blyk oorwegend neutraal tot negatief te wees ten opsigte van voorligting en navorsing.
- 'n Tekort aan finansies en toegang tot grond blyk die twee grootste knelpunte te wees wat kleinboere graag wil oorbrug.

4.3 Inligtingbenutting

Inligtingbediening aan kleinboere geskied nie deurgaans na wense nie aangesien laasgenoemde nie in 'n posisie is om self hulle eie behoeftes en omstandighede te stel nie en dikwels slegs blote ontvangers moet wees van inligting wat van buitestaanders na hulle deurgegee word.

'n Landboukommunikasie-strategie het as een van sy boustene 'n kennis en begrip van boere se inligtingsomgewing aangesien inligtingvoorsiening *per se* geen doel dien nie. Enersyds beskik die direktoraat Kommunikasie nie oor die nodige grondvlakkontak uit eie geledere nie, en andersyds beteken die gebrek aan skakeling met departementele instansies op grondvlak (voorligting en provinsiale departemente van landbou) dat die nodige terugvoering nie die direktoraat bereik nie met die gevolg dat inligtingsvoorsiening dikwels lukraak geskied.

- In die soektog na inligting word 'n verskeidenheid kommunikasiekanale benut.
- Wat individuele kanale betref, was medeboere tradisioneel op mekaar aangewese en word steeds vermeld as 'n belangrike bron. Voorligters word in dieselfde lig beskou.

- Kursusse word met mindere entoesiasme deur kleinboere as groepkommunikasiekanaal gemeld, moontlik as gevolg van die feit dat kursusse tradisioneel nie ter plaatse aangebied is nie.
- Wat massakommunikasiekanaale betref, geniet Landbouradio as inligtingsbron, spesiale vermelding. Die medium is altyd beskikbaar, relatief goedkoop en maak nie aanspraak op die potensiële luisteraar se geletterdheidsvlak nie. Die televisieprogram Agriforum word oor die algemeen krities beoordeel.
- Gedrukte media, veral inligtingspamflette, is van besondere waarde vir die kleinboer. Dit val op dat illustratiewe materiaal die waarde van die media aansienlik kan verhoog.

5. ONTWIKKELINGSTEUNKOMMUNIKASIE AS OPLOSSINGS-MOONTLIKHEID

In dié studie is 'n gebrek aan kapitaal en grond as die primêre knelpunte van kleinboere in landelike ontwikkeling geïdentifiseer. Dit is dan ook voor die hand liggend dat 'n kommunikasie-strategie alleen nie 'n oplossing vir die probleem kan bied nie. Indien die opheffing van 'n opkomende landbousektor dus 'n ideaal van die Regering is, moet dié probleem allereers aandag verdien en ter bevrediging van albei partye opgelos word. Tot tyd en wyl dit plaasvind, sal enige poging tot die daarstel van 'n doeltreffende kommunikasie-strategie dus nie sinvol wees nie.

Teen die agtergrond en in die lig van bepaalde inligtingsleemtes wat in hierdie studie na vore kom, word die ontwikkelingsteunkommunikasie (OSK) strategie as 'n oplossingsmoontlikheid voorgehou ten einde die leemtes te oorbrug.

Die wese van die betrokkenheid van landelike persone in die proses van hulle eie ontwikkeling is geleë in kennisdeel wat nie dui op 'n eenrigting oordrag van inligting nie maar wel die ruil van inligting tussen kommunikasiegelykes. Dit volg dus dat kennisdeel nie ten doel het om tradisionele tegnieke met die moderne te vervang nie, maar veeleer is dit gerig op die verpoeling van die moderne en tradisionele stelsels ten einde 'n toepaslike kruising te bewerkstellig wat in pas is met die ekonomiese en tegniese vermoëns en kultuurwaardes van die landelike gemeenskappe.

‘n Klemverskuiwing weg van die bo-na-onder benadering na kennisdeel wat persone in staat stel om ingeligte besluite selfstandig te neem, stel OSK in staat om situasies daar te stel wat bevorderlik is vir die deel van kennis en die deelname van persone in situasie analise, ontwikkelingsbeplanning en – bestuur en besluitneming; en persoonlike benaderings, groepaksies en multi-media behoeftegerig te benut in die motivering van landelike persone.

Kommunikasiekennis, veeleer as landboukennis, kan beskou word as ‘n basiese vereiste van die OSK strategie. Kommunikasie kan en behoort aangewend te word ten einde alle aspekte van die landelike lewenswyse te verhoog en nie slegs landbou nie.

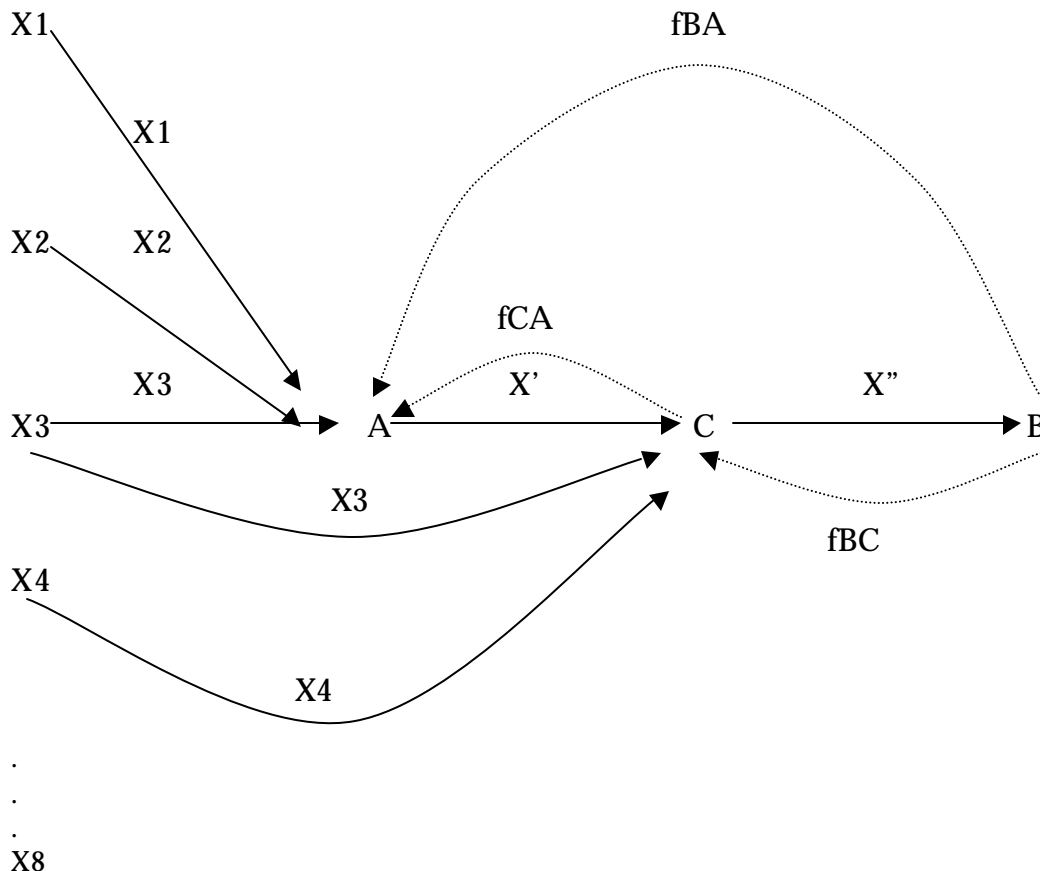
Die organisasiestruktuur waarbinne die OSK werksvelde ontplooi, is die OSK eenheid. Dit is vanselfsprekend dat die omvang van ‘n OSK eenheid sal afhang van ‘n organisasie se hulpbronne en ook die aksies waarmee dit getaak is. Dit kan wissel van ‘n omvangryke eenheid waar elk van die inligtingstake onderneem word deur ‘n eie personeelkomponent tot ‘n beskeie kommunikasie eenheid waar elk van die personeel veelvuldige verantwoordelikhede verrig waaronder die beplanning en programmering van ‘n ontwikkelingsprogram en die produksie en verspreiding van die media-materiaal.

Ten einde die probleem van grondvlakkontak tussen die OSK eenheid, hetsy gesentraliseerd of gedesentraliseerd, en teikengehore te bewerkstellig, maak die OSK metodologie voorsiening vir ‘n kundige bekend as die tussenganger. Die tussenganger vorm ‘n brug tussen ‘n inligtingsorganisasie en persone op grondvlak wat inligting benodig maar weinig of geen inspraak by die organisasie het.

Ascroft en Brody (1982) het die ACB-model van Westley en MacLean (1957) aangepas om ‘n sistematiese beskrywing van die rol van die tussenganger voor te stel. Die model word in Figuur 1 uitgebeeld.

Die model is oorspronklik ontwerp om die rol van massamedia in ‘n gemeenskap te verklaar. Die X1 - X8 aan die linkerkant verteenwoordig inligtingsitems wat deur A ontwikkel word. A selekteer en laat boodskappe (X’) deur na B wat die inligting benodig ten einde behoeftes te bevredig. Die insluiting van C in die model maak dit toepaslik op die OSK metodologie. C is in voortdurende interaksie met B by wyse van terugvoering fBC. C verstaan die behoeftes en probleme van B en selekteer, versend en vertolk die inligting waaraan B ‘n behoefte het. C vergroot dus die inligtingsomgewing van B en is

behulpzaam in laasgenoemde se behoefte-bevrediging. Terugvoer fBA dui op die direkte skakeling van B met kundige of -regeringsinstansies, en dit sal alleen plaasvind indien persone oor direkte toegang tot die instansies beskik. In terugvoer fCA rapporteer C die gehoor se siening aan die oorspronklike bron van die boodskap.

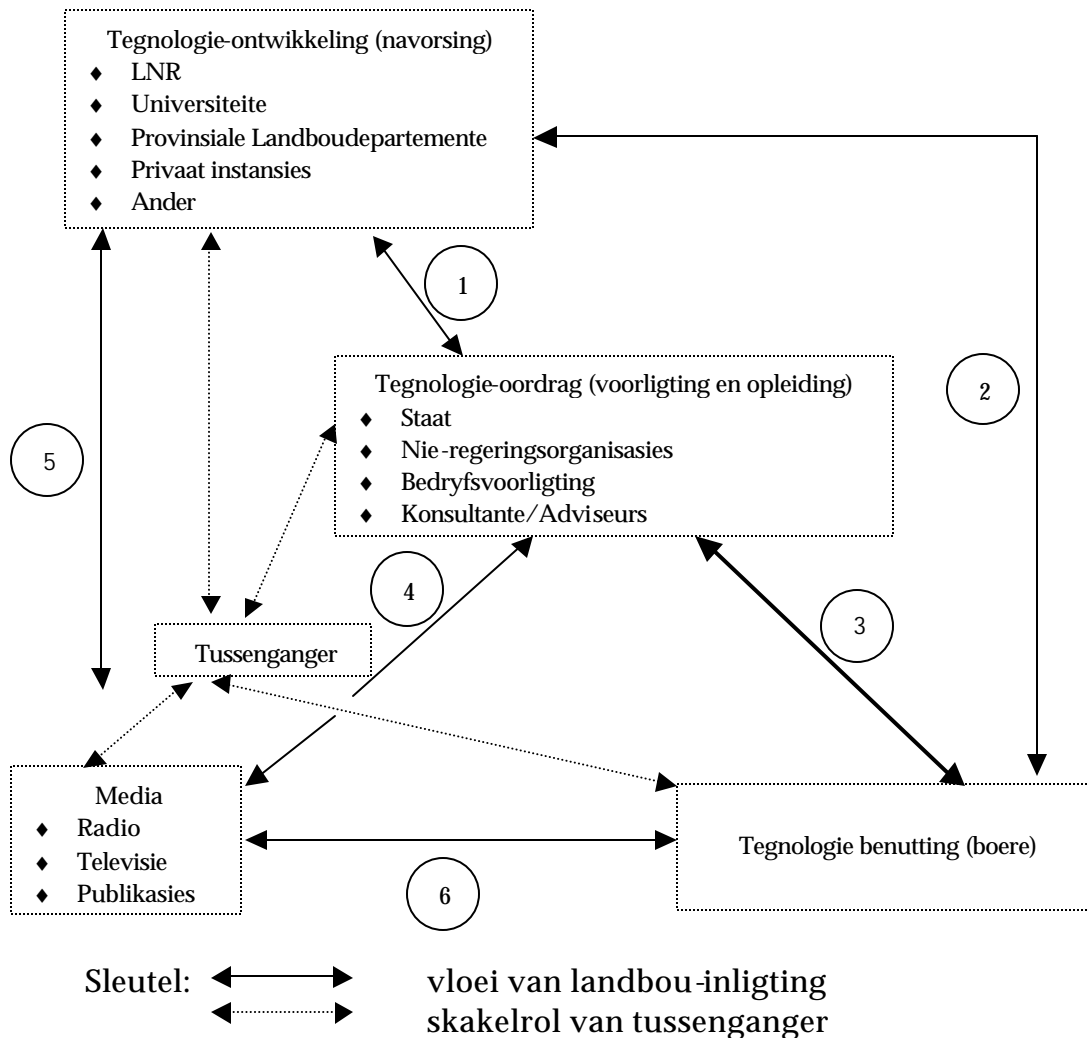

Figuur 1: Skematiese voorstelling van die plek van die OSK tussen-ganger tussen die gehoor en die boodskapbron

Bron: Ascroft & Brody, 1982:29

X' dui op die keuse wat A maak ten opsigte van die boodskap wat oorgedra moet word aan B. X'' is die boodskap aan B, na vertolking deur C ten einde aan te pas by die behoeftes van B. Die plasing van C tussen A en B dui op die belang van die OSK praktisyn in dié metodologie. Indien A vertolk sou word as ontwikkelaar van inligting en B die gehoor, beskryf C die rol van en funksies van die tussenganger in die vloei van inligting.

Die beginsels van dié model kan van toepassing gemaak word op die algemene vloei van landbou-inligting soos aangetoon in Figuur 2.

Figuur 2: 'n Voorstelling van die algemene vloei van landbou-inligting

Die volgende afleidings blyk uit Figuur 2. Navorsing deur die LNR, Universiteite, provinsiale landboudepartemente, privaat instansies en andere lei tot ontwikkeling van inligting wat uiteindelik neerslag kan vind op die boer se plaas. In die praktyk bestaan daar gewoonlik 'n wisselwerking tussen navorsing en voorligting ←. Direkte wederkerige skakeling tussen navorsing en boere word ook in die praktyk aangetref, maar dit geskied gewoonlik tussen kommersiële boere en navorsers ↑. In die geval van kleinboere is dié skakeling gebrekkig of dit kan totaal ontbreek. 'n Holistiese inligtingsbenadering impliseer egter dat die navorsers, voorligters, boere en ondersteuningsmedia vennote is wat gesamentlik poeg om die boer se behoeftes te bevredig.

Voorligting staan sentraal tussen navorsing en die boeregemeenskap en verkry inligting van navorsing vir aanwending in die voorligtingsboodskap. Voorligters beskik oor die vermoë om navorsingsinligting sinvol vir boere te interpreteer en oor te dra. 'n Knelpunt mag egter ontstaan waar die verhouding voorligter : aantal boere wat bedien moet word, onrealisties groot is, of in die afwesigheid van voorligters, of waar die voorligter nie ten volle op hoogte is met die spesifieke behoeftes van sy kliënte nie. Benewens staatsvoorligters kan beamptes van nie-regeringsorganisasies, bedryfsorganisasies en konsultante/adviseurs ook dié voorligtingsrol vervul. Aangesien die voorligter in direkte kontak is met boere, hou dit wederkerige wisselwerking in →.

Inligtingvoorsiening deur middel van opleiding aan boere kan ook direk tussen dié twee rolspelers geskied →. Die behoefte aan opleiding kan egter ook deur voorligting namens die boere geïnisieer word, in welke geval enige afname in voorligtergetalle of die algehele afwesigheid van 'n plaaslike voorligter aanleidend kan wees dat boere op grondvlak dié belangrike inligtingskanaal ontbeer, veral ten koste van kleinboere.

Sover dit die media betref, met spesifieke verwysing na die Direkoraat Kommunikasie, bied dit ondersteuning en versterking aan kommunikasieaksies van voorligting ↓. Knelpunte in hierdie verband mag velerlei wees, waaronder gebrekkige of geen kontak tussen voor- en inligting; voorligters wat op hoogte is met hul kliënte se inligtingsbehoefte maar die waarde van kommunikasiesteun geringskat; gebrekkige kontak tussen voorligters en boere waardeur inligtingsbehoefte van laasgenoemde nie bekend is nie; en afnemende getalle voorligters.

Navorsingsinligting wat tot beskikking van die media gestel, of op media-aanvraag voorsien word, ° word deur middel van beskikbare massakommunikasiekanale versprei. In die geval van die Direkoraat Kommunikasie word navorsingsinligting dikwels direk op gehore gerig ± sonder die tussenkoms van voorligters vir reeds gemelde redes. Aangesien die direkoraat self nie oor grondvlakkontak en gevolglik inligting van teikengehore se behoeftes beskik nie, mag die verspreiding van navorsingsinligting in 'n verstaanbare idioom en volgens behoefte van die gehoor gevolglik problematies wees. In enkele gevalle mag boere wel terugvoering aan die media van die direkoraat bied.

Die slotsom waartoe uit die inligtingsverloop in Figuur 2 geraak kan word, is dat die knelpunte uiteindelik ten koste van die tegnologie benut, veral die

kleinboer, geskied. Die tussenganger mag egter 'n sinvolle antwoord bied ten opsigte van die oorbrugging van die knelpunte. Die tussenganger tree nie plaasvervangend vir die voorligter op nie, maar juis ter ondersteuning van die kommunikasie verantwoordelikhede van die voorligter. Die brug wat die tussenganger kan vorm tussen grondvlakgehore, voorligting en opleiding, navorsing en die media (onder andere die Direktoraat Kommunikasie), is voor die hand liggend: kennis van die kleinboersituasie en -behoefte is nodig ten einde inligtingvloei doeltreffend te rig; die voorligter se boodskap word verryk deur die aanwending van grondvlak-toeganklike kommunikasiekanale; skakeling met opleiding verseker aanwending van gepaste groepmedia; navorsingsinligting word verwerk in ooreenstemming met die behoefte van kleinboere in samewerking met voorligting; kennis van die omstandighede van kleinboere kom tot beskikking van 'n inligtingsorganisasie soos die Direktoraat Kommunikasie wat doeltreffender en behoeftegerigte dienslewering aan teikengehore kan bied. By wyse van kommunikasiesteun vanaf grondvlak vind die deelnemende beginsel wat in hierdie studie voorgehou is, dus beslag en kan 'n wedersydse skakeling tussen alle belanghebbendes gestalte aanneem.

Ten einde aan dié ideaal te voldoen en die Direktoraat Kommunikasie in staat te stel om die deelnemende beginsel te implementeer, word die uitbreiding van die direktoraat tot 'n volwaardige OSK eenheid voorgehou. Dit behels die aanstelling van tussengangers met verantwoordelikheid aan die subdirektoraat inligting. Wat die plasing van die tussenganger betref, sou dit aangewese wees om die persoon op provinsiale vlak te stasioneer ten einde voortdurende kontak met landelike gemeenskappe te bewerkstellig in noue samewerking met die betrokke provinsiale landboudepartemente en ander voorligtingsdienste en met die nodige ondersteuning van die betrokke navorsingsdienste. 'n Sleutelfaktor in die sukses van die voorgestelde OSK strategie is die verkryging van effektiewe funksionele gesagsbevoegdheid van die bestuur van die NDL ten einde tussengangers in staat te stel om hul taak te volvoer binne die formele lyngesagstrukture van die onderskeie provinsiale departemente van landbou. Die grootste bykomende uitgawe wat 'n volwaardige OSK eenheid tot die huidige bestel sal toevoeg, is die daarstel van tussengangerposte in die onderskeie provinsies.

Plaaslike owerhede, by name die distriksrade het ten doel om te fokus op die basiese behoeftes van gemeenskappe, ekonomiese en sosiale ontwikkeling te bevorder en tegelyk ondersteuning te verleen aan nasionale en provinsiale ontwikkelingsprogramme (Wynland GOR, 1999). Navorsing vir die Katz Kommissie het ook bevind dat die meerderheid distriksrade in Suid-Afrika

oor die nodige kapasiteit beskik om ontwikkelingspogings van verskeie regeringsinstellings, die privaatsektor, nie-regeringsorganisasies en skenkerorganisasies te koördineer (Franzsen, ongedateerd). In dié verband wys Vink en Tregurtha (ongedateerd:23) daarop dat distriksrade aktiewe deelnemers behoort te word in die implementering van landelike ontwikkelingsprogramme en -projekte, verkieslik as agente van dié primêre strukture wat nie in staat is tot deelname in eie reg nie. Die afleiding volg dus dat die plasing van tussengangers by distriksrade nie vergesog is nie.

6. GEVOLGTREKKING

Die verkryging van kapitaal en grond is primêre struikelblokke in die ontwikkeling van bestaande “kleinboer” landelike gebiede. Indien dit besef word en die nodige aandag van owerheidsweë geniet wat kan lei tot ‘n bevredigende oplossing van die probleem, kan inligtingvoorsiening as ‘n volgende struikelblok benader word. In die lig van bepaalde leemtes in die huidige departementele kommunikasiebestel, waaronder veral die deelname van kleinboergemeenskappe aan die inligtingsproses, hou die OSK metodologie potensiaal in wat oorweging vir implementering verdien.

In die NDL se mandaat word onder meer verwys na die departement se verantwoordelikheid teenoor kapasiteitsbou of bemagtiging van sy kliënte. Om dit te verwesentlik, word die volgende strategiese doelwit voorgedra: *“Create a department that has service excellence and is responsive to the diverse client base”* (NDA Annual Report, 1997/1998:9). Doeltreffende kommunikasie-stelsels en -boodskappe is een van die aksies wat toegewyde aandag verg om die ideaal van ‘n uiteenlopende en suksesvolle landbousektor te verwesentlik.

SUMMARY

It is indeed possible for agricultural institutions to render optimum services to farmers provided that such services meet the requirements of the farmers. Insofar as the agricultural extension and information arm of these services operated in the past, the emphasis was on keeping abreast - on a scientific basis - of the needs of commercial farming. The reason for this was that over the years a clear picture of the commercial farmer as individual and his particular needs had emerged and the focus was on this.

The opposite is true of developing agriculture. It is evident from available literature that there are substantial differences between them, and that these may well have a very real influence on the nature of their information

requirements. Inadequate knowledge and information concerning the developing farmer - mainly as a result of very little personal contact at grass-roots level - therefore create a gap in the armour of the National Department of Agriculture (NDA) as a service organisation. This study is aimed at making a contribution to this inadequate - often totally lacking - pool of knowledge and to formulate a strategy that could narrow this gap.

To gain an insight into and become conversant with the world of small farmers and subsistence farmers and the influence that the realities of their lifestyle may ultimately have on their ultimate information requirements and the implementation thereof, a profile was compiled of traditional small-scale farmers in several rural areas of the Western Cape Province. This information was acquired from recent surveys and studies carried out in these areas. Using this profile as background, an attempt was made to describe the information environment by using a qualitative investigation method known as the focus group data collection technique.

The findings of the investigation show that the very real need for land ownership and the availability of financial assistance are primary needs. Before these problems are solved to the satisfaction of small farmers, it cannot be expected that they will identify information as a high priority. As regards the utilisation of specific channels of information, fellow-farmers and agricultural extension officers are identified as the most important personal channels, with the radio and printed media as the major mass-media channels.

In the absence of a departmental communication strategy, development support communication (DSC) is put forward as a potential strategy to bridge the shortcomings that emerged from the investigation. In fact, DSC is the liaison between interest groups with a view to reaching consensus which leads to action in which the interests, needs and abilities of all role players are taken into account. The role of the facilitator to act as mediator between ground-level communities and institutions such as the NDA's Directorate of Communication, and extension and research would also be vital.

LITERATUURVERWYSINGS

ASCROFT, J. & BRODY, A., 1982. *The role of support communication in knowledge utilization: theory and practice*. Conference on knowledge utilization: Theory and practice. East-West Center, Honolulu.

AYEE, E.S.A., 1993. *A participatory communication approach to rural community development*. D.Phil. dissertation - Potchefstroom University for Christian Higher Education, Potchefstroom.

COLDEVIN, G., 1990. *Communication strategies for rural development: A case study of the use of campaigns in Lesotho*. FAO, Rome.

COUNTRY REPORT: OECD, 1999. *Meeting of the forum for agricultural policies in non-member countries*. Paris.

DIDIZA, T., 1999. *Minister van Landbou en Grondsake: voorligtingsessie Nasionale Parlement*. Kaapstad.

ENGELBRECHT, M., 1997. *The use of mass media in agricultural extension. Input for Agricultural Policy process, November 1997*. Report National Department of Agriculture, Pretoria.

FAO, 1987. *Development support communication report*. FAO, Rome.

FRANZSEN, R., (Undated). *The capacity of municipalities in rural areas to introduce, assess and collect a rural land tax*. Unpublished report, University of South Africa, Pretoria.

HARGROVE, D., DEWOLFE, J.A. & THOMPSON, L., 1994. Food security : What the community wants. Learning through focus groups. *Journal of the Canadian Dietetic Association* 55 (4):188-191.

MEYER, H.W.J., 1994. *Inligtingverspreiding en -gebruik in tegnologie-oordrag, toegepas op besproeiingstegnologie*. M.Bibl. verhandeling. Universiteit van Suid-Afrika, Pretoria.

MODY, B., 1991. *Designing messages for development communication*. SAGE Publications, London.

MOUTON, J., 1988. Die filosofie van kwalitatiewe navorsing. In: Inleiding tot kwalitatiewe metodes: Module 3, geredigeer deur M. Ferreira *et al.* Raad vir Geesteswetenskaplike Navorsing: 1-14, Pretoria.

NATIONAL DEPARTMENT OF AGRICULTURE. *Annual Report, 1 April 1997 to 31 March 1998*. Pretoria, Republic of South Africa.

NIEUWOUDT, W.L., 1990. *Farm household-economics and increased earnings from agriculture: implications to Southern Africa*. DBSA. Unpublished Research Report.

NIEUWOUDT, W.L. & VINK, N., 1989. The effects of increased earnings from traditional agriculture in Southern Africa. *South African Journal of Economics* 57(3):257-269.

QUEBRAL, N.C., 1988. *Development Communication*. Laguna, Philippines: College of Agriculture, University of the Philippines, Los Banos.

RAMAKRISHNA, S., 1982. *Issues on the organization and administration of agricultural services to small farmers in Africa*. Report of an FAO Regional Expert Consultation on improving the organization and administration of agricultural services for small farmers in Africa, Nairobi.

RANDHAWA, N.S. & SUNDARAM, K.V., 1990. *Small farmer development in Asia and the Pacific: Some lessons for strategy formulation and planning*. FAO, Rome.

SAAIMAN, B.F. 1997. *Implikasies van sosio-ekonomiese en landboukundige kenmerke van Kleurling boere en boerderye in Mamre, Suurbraak en die Richtersveld vir geïntegreerde landboukundige bediening in die Wes-Kaap*. M.Inst Agrar. Verhandeling. Universiteit van Pretoria, Pretoria.

SCHUTTE, DE W. 1996. *Persoonlike mededeling* RGN : Kaapstad.

SIKES, O.J. 1992. Appropriate action to narrow the KAP-gap. In : Family planning : Meeting challenges, promoting choices, edited by P. Senanayake & Kleinman, R.L. The Parthenon : 427-430, New York.

SINGH, I. 1979. Small farmers and the landless in South Asia. World Bank staff working paper 320. World Bank, Washington D.C.

SINGINI, R. & VAN ROOYEN, J. 1995. Serving small-scale farmers: an evaluation of DBSA's Farmer Support Programmes. Ontwikkelingsbank van Suid Afrika, Midrand.

SPIES, P.H. 1982. Discussion paper on agricultural development. Urban rural workshop. Unit for Futures Research, University of Stellenbosch, Stellenbosch.

STATISTICS SOUTH AFRICA. Augustus 1999. Inligting per faks. Pretoria.

VAN NIEKERK, R.J. 1994. Extension services in the Nineties. The dissemination of information by agricultural press, radio and television. Extension Conference for Developing areas. Department of Agriculture, Pretoria.

VINK, NICK. & TREGURTHA, NORMA. UNDATED. Spatial guidelines for Infrastructure Investment and Development : Rural Issues theme paper. Unpublished report, Department of Agricultural Economics, University of Stellenbosch, Stellenbosch.

WESTLEY, B. & MACLEAN, M. 1957. A conceptual model for mass communication research. *Journalism Quarterly* 34 : 31-38.

WYNLAND GEÏNTEGREERDE ONTWIKKELINGSRAAM-WERK (GOR). 1999. Ongepubliseerde verslag. Wynland Distriksraad, Stellenbosch.